

כתובת האתר של ישיבת "אשרי האיש" – ההרצאות של הרב יוסף צ. בן-פורת

www.emuna.info

שיחתו השבועית של

ראש הישיבה – הרב יוסף צ. בן-פורת

רוב בעלי המחלוקת, משלים את עצמם, שהם פועלים לשם שמים!

פרשת קרח, שנת תשע"ד

הגנות שבמחלוקת והסכנות הטמונות בה

בפרשתנו אנו שומעים מחלוקת חדשה על משה ואהרן. בעוד שהמחלוקות הקודמות היו בנושאים ציבוריים, כך בנושא המרגלים, וכך בעניין המזון והמים, הרי שהפעם זו מחלוקת אישית של קורח שמצא את עצמו מקופח בחלוקת תפקידי השררה שחילק משה.

"ויקח קרח" (במדבר טז, א) ופירש"י: "לקח את עצמו לצד אחד

להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה וזהו שתרגם אונקלוס

ואתפלג נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת".

אבל מאחר ואדם אחד אינו יכול להיאבק כנגד 'מנהיג לאומי', ודאי לא כנגד משה איש האלוקים, הוא הקים מפלגה שלו, אליה הצטרפו קבוצה גדולה של אנשים מכובדים מאוד: "ויקמו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים נשיאי עדה קראי מועד אנשי שם" (שם, ב).

מובא בספרים, שאנשים אלה היו סנהדרין קטנה של כ"ג מאחד עשר שבטים, חוץ משבט לוי שעליו נחלקו, שיוצא כמנין רנ"ג, והם היו מאתיים וחמישים מקריבי הקטורת, יחד עם דתן ואבירם ואון בן פלז (נחל קדומים, קרח, אות ג, בשם ראשונים).

בניגוד למחלוקות הקודמות שהיו על דברים גשמיים, הרי שהפעם היתה המחלוקת על דברים רוחניים. קורח טען, "מדוע תתנשא על קהל ה'" (במדבר טז, ב), ואמר שההנהגה של משה ואהרן רוויה בגאווה והתנשאות. והוא מציע, מנהיגות רוחנית יותר ואמיתית יותר! גם המאתיים וחמישים איש ביקשו להיות כהנים מקריבי קטורת וקורבנות, כלומר, להגיע לקרבת ה' גדולה יותר.

כלומר, שקורח ועדתו היו משוכנעים **שמאבקם הוא: "לשם שמים"!**

האדמו"ר מצאנו זצ"ל הסביר, שהיתה כאן מחלוקת כיתתית, שקורח פסל את כל אלה שלא נמנו על אנ"ש! גאוותו גרמה לו לחשוב, שרק הוא ובני קבוצתו הינם קדושים וטהורים.

"טענת קרח, כי כל העדה כולם קדושים, לא היתה על כל עם ישראל, כי לא ראינו בשום מקום שכל בני ישראל קרויים קדושים, שזוהי מדרגה גדולה, אלא שהם בבחינת צדיקים, כמו שנאמר (ישעיה ס, כא): 'וְעַמְּךָ כָּלם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ'. **כוונת קרח היתה, שרק אלו הנמנים על עדתו, נקראים קדושים.** לכן אמר, כי כל העדה... לכן לא אמר, כל העם כולם קדושים, אלא כל העדה, שהכוונה על עדתו, שרק הם קדושים, בעוד שאלו שאינם מעדתו ואינם מחזיקים עמו, אינם בכלל זה, אלא פסולים לבוא בקהל. זה הביא אותו לטעון שמשה ואהרן, וכן אליצפן, אינם ראויים לשום מינוי של שררה בקרב בני ישראל" (שפע

חיים, דרשות חורש"י תשמ"ג, קרח עמ' שפז-שפח).

סופה של אותה מחלוקת היה קשה מאוד, את קורח דתן ואבירם בלעה האדמה, ואת מאתיים וחמישים נשיאי העדה שרפה האש. הם נשארו לדיראון עולם ובסיום הפרשה, הזהיר הקב"ה: "וְלֹא יִהְיֶה כְּקֹרַח וְכַעֲדָתוֹ" (יז, ה), ומכאן, למדו הפוסקים הלכה:

וכבר מפורסמים דבריו של הרמב"ם באגרת המוסר (אגרות ותשובות לרמב"ם):
 "אל תשקצו את נפשותיכם במחלוקת המכלה הגוף והנפש והממון ומה נשאר עוד? ראיתי לבנים השחירו, ופחות ניפחתו, ומשפחות נספחו, ושרים הוסרו מגדולתם, ועיירות גדולות נתערערו, וקיבוצים נפרדו, וחסידיים נפסדו, ואנשי אמונה אבדו, ונכבדים נקלו ונתבזו בסיבת המחלוקת, נביאים ניבאו, וחכמים חכמו, ופילוסופים חיפשו ויספו לספר רעת המחלוקת ולא הגיעו לתכליתה, לכן שנאו אותה ונוסו מפניה, והתרחקו מכל אוהביה וגואליה ורעיה, וגם אל כל שאר בשרכם אוהב מדינים התנכרו ורחקו קרבתם, פן תספו בכל חטאתם".

המילה 'מחלוקת' – מסמלת את כל שלבי היווצרותה!

כתב רבינו השל"ה הק' ז"ל: "כי הרעה הגדולה שבעולם היא **המחלוקת שהיא קשה מעבודה זרה**. וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (ויק"ר כו, ב) דורו של אחאב היו מנצחים במלחמותיהן אף שהיו עובדי עבודה זרה, מפני שהיה חבור ושלוש ביניהם, ודורו של שאול היו מנוצחים במלחמה אף על פי שלא היה בהם חטא, מפני שהיו דלטורין מחרחרי ריב

ביניהם... ושמעתי משאירי הגאון המופלג כבוד מהר"ר פינחס סג"ל ז"ל כי דבר זה רמוז באותיות של תיבת **מחלוקת**. כיצד, 'מ' יש לה רק **פתיחה קטנה** מלמטה, כך הוא תחילת הריב. אחר כך מתרבה ונעשה **פתח פתוח** כמו 'ח', אחר כך מתלהבת אש המחלוקת **עד למעלה**, זהו אות 'ל' מגדל הפורח, אחר כך **יורד למטה** עד התהום, זהו אות 'ק', הרי הוא ברום רקיע ובעומק האדמה. אחר כך נמשך משך זמן רב **ויש לה מעמד**, וזוהי צורת 'ת' יש לה שני רגלים, ואות 'ו' המפסיק זה **משענת המטה** אשר בידו להחזיק המחלוקת, אבל זה המטה מתהפך לנחש. על כן מי **שמצפה להיות זוכה לראות פני שכינה**, ירוץ מזוהמת הנחש **וירחיק ממחלוקת** (שער האותיות, אות ב בריות, ח"א, דף מה, א).

מחלוקת לשם שמים מותרת וסופה להתקיים

אבל, האם כל מחלוקת אסורה, או שמא יש מחלוקת שמותרת? שנינו במשנה:
"כל מחלוקת שהיא לשם שמים, סופה להתקיים. ושאין לה לשם שמים, אין סופה להתקיים. איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים, זו מחלוקת הלל ושמאי. ושאין לה לשם שמים, זו מחלוקת קרח וכל עדתו"
 (אבות ה, יז).

אם כן, יש מחלוקת שאותה מותר לעשות, ולא זו בלבד, אלא התנא הבטיח שסופה להתקיים לנצח. המאפיין של אותה מחלוקת הוא, שאין מסתתרים אחריה מניעים אישיים מכל סוג שהוא, אלא שמטרתה לברר את האמת, את הרצון האלוקי בכל דבר שהוא. והלוא כבר אמרו חז"ל (קידושין ל, ב): **"אמר רבי חייא בר אבא אפי' האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים** [פירש"י: מתוך שמקשים זה לזה ואין זה מקבל דברי זה] **זה את זה ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה שנאמר: 'את זהב בסופה' (במדבר כא, יד) אל תקרי בסופה אלא בסופה".** כלומר, שלימוד התורה חייב להיעשות מתוך התנצחות קשה, מתוך בקשת האמת הטהורה ללא פשרה. ונקטו את הדוגמא של אב ובן, רב ותלמיד, שלמרות שאין קנאה ביניהם, מפני, שבכל אדם מקנא חוץ מבנו ותלמידו (סנהדרין קה, ב). הרי שביקוש האמת מחייב אותם להתנצח מפני, שאין משוא פנים בהלכה! לכן בתוך כדי הויכוח ביניהם, הם נעשים ממש אויבים זה לזה, כש"כ מרן רבי ישראל מסלנט זצ"ל: **"הלימוד בתורה אשר יקרא לימוד הוא ללמוד בחריפות הדעת, גיפטיג' כל אחד מחזיק בכל עוז סברתו"** (אגרות ומכתבים, אגרת עב). כלומר, למרות שכל שיטתו המוסרית של הגרי"ס ז"ל חינכה למתינות, דרך ארץ, סובלנות ומנוחת הנפש, הרי שהוא בא וטוען, שבלימוד התורה הנדרש מאדם היא תקיפות הדעת ועמידה על האמת ללא התמסמסות. אבל,

ההוכחה שהויכוח היה רק לשם שמים, לשם ביקוש האמת, היא, העובדה שבתום הלימוד אהבתם נשארת איתנה כפי שהיתה לפני כן, ולא עוד, אלא שמתחזקת יותר! חז"ל סיפרו (תוספתא יבמות א, ג) שכך היה גם אצל בית שמאי ובית הלל, שלמרות שהיו ביניהם מחלוקות גדולות וקשות, שררה ביניהם אהבה ואחוה, כש"כ (זכריה ח, יט): "וְהָאֵמֶת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְבּוּ" (יבמות יד, ב). כלומר, לא אמת בלי שלום, ולא שלום בלי אמת. הסימן שמחלוקת היא לשם שמים, ששוררת בין בעלי המחלוקת אהבה ואחוה.

וכך כתב גדול דורו רבינו יונתן איבשיץ ז"ל:

"...כללו של דבר: אין לך מחלוקת שאין יצר הרע מפתהו ואומר שכל הכונה לשם שמים, וח"ו לומר על מחלוקת שהיא שלא לשם שמים. רק א"כ במה יודע אפוא האמת: אם היא באמת לשם שמים או לא? בזאת יודע: אי המחולקים ובעלי ריבות - זולת הדבר שחלקו בו ומנגדים זה לזה - הם אוהבים גמורים בלב ונפש, זהו אות שמחלוקתם לשם שמים. אבל אם אויבים ונוטרים שנאה זה לזה על ידי מחלוקת, זהו שלא לשם שמים - ויתיצב השטן בתוכם'. וזהו הסימן מסרו לנו חכמי משנה: 'איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים' - כי בכל מחלוקת אומרים שהיא לשם שמים? אמרו: 'כמחלוקת שמאי והלל', שאהבו זה את זה וכבדו זה את זה הנאהבים ונעימים, זהו אות שמחלוקתם לשם שמים. אבל 'כמחלוקת קרח ועדתו', שהיו נוטרים איבה ושנאה וכמעט יסקלוהו למשה וכדומה, זו היא שלא לשם שמים..." (יערות דבש ח"ב, דרוש (ח).

ואמנם, למרות שברוב המחלוקות לא נפסקה הלכה כבית שמאי, אלא כבית הלל, הרי דבריהם חיים וקיימים, נלמדים ונדרשים, בכל בתי המדרש לדורי דורות ולנצח נצחים. מפני, שתורת אמת היתה בפיהם, וכל מחלוקתם לשם שמים היתה.

היצר הרע גורר את האדם לעשות עבירות ומשלה אותו שהוא עושה מצוות

והנה, כפי שרמז לנו רבי יונתן ז"ל, דרכו של היצר הרע להטעות את האדם שמחלוקתו 'לשם שמים', שהרי אז אין המחלוקת עבירה אלא מצוה, אם כן, קיימת סכנה שעלולים אנו להיגרר למחלוקת מבלי שנרגיש אפילו.

רבינו הרמח"ל ז"ל כתב: "וְהַטְעוֹת הַשְּׁנִיָּה... היא, שְׁמִטָּעָה רְאִיתָם עַד שְׂרֹאִים הָרַע כְּאֵלוֹ הוּא מַמָּשׁ טוֹב, וְהַטּוֹב כְּאֵלוֹ הוּא רָע, וּמִתּוֹךְ כֵּךְ מִתְחַזְּקִים וּמִתְחַזְּקִים מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים, כִּי אֵין דִּי שְׁחִסְרָה מֵהֶם רְאִיתָ הָאֵמֶת לְרְעָה הָרַעָה אֲשֶׁר נִגְדַּת פְּנִיָּהֶם, אֶלָּא שֶׁנִּרְאָה לָהֶם לְמַצָּא רְאִיּוֹת גְּדוּלוֹת וְנִסְיוֹנוֹת מוֹכִיחִים לְסִבּוֹתֵיהֶם

הַרְעוֹת וְלִדְעוֹתֵיהֶם הַכּוֹזְבוֹת, וְזֹאת הִיא הַרְעָה הַגְדוֹלָה הַמְלַפֶּפֶתם וּמִבִּיאתָם אֶל בְּאֵר שְׁחֵת" (מס"י, פ"ג).

היוצא מדבריו, שיכול להיות מצב שאדם מקיים מצוות, בדקדוק רב שנים רבות, ולפי דעתו הוא עובד ה'. אבל באמת, הוא נמצא במצודת היצר הרע ועובר עבירות, רחמנא ליצולן. כידוע, זה היה מצבם של 'נביאי השקר' בימי הבית הראשון. גם שבתאי צבי וכל הרבבות שנהו אחריו, כך גם 'הפרקינסטים' בתקופה מאוחרת יותר, היו סבורים, שהם מקיימים מצוות על פי עומק 'חכמת הקבלה'. בעוד שהם עשו עבירות חמורות ומתועבות מאוד! לכן אנו מתפללים יום, יום: "למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה". מפני שיכול להיות מצב, שבו כל היגיעה שאדם יגע בתורה ומצוות, היא לריק. וזה "ולא נלד לבהלה", שבקשתנו היא, שמעשינו יהיו באמת לשם שמים.

וכך אמר להם רבא לרבנן: "במטותא מינייכו לא תירתון תרתי גיהנם" (יומא עב, ב), [תרגום: בבקשה מכם אל תרשו פעמיים גיהנום]. פירש"י: "תרתי גיהנם. להיות יגעים ועמלים בתורה בעולם הזה ולא תקיימוה ותירשו גיהנם במותכם, ובחייכם לא נהניתם בעולמכם". דהיינו, שייגעו עצמם בתורה לפי דעתם ומכל מקום יירשו גיהנום, שלא קיימוה, ועברו על דברי תורה בסוברים שמקיימים מצוה.

היצר הרע הנסתר, המדמה עבירה למצוה, מסית אפילו ביום הכיפורים!

בגמרא (יומא כ, א) נאמר: **השטן** בגימטריא שלוש מאות ששים וארבע, שהם מספר הימים שיש לו רשות לקטרג, ואילו ביום הכיפורים (שהוא היום השלוש מאות ששים וחמשה, אין לו רשות לקטרג. ומקשים, שהלוא, שמו הוא 'שטן' ולא 'השטן', מפני שה"א הנוספת היא ה"א הידיעה? ותיכף הגאון המפורסם רבי יוסף ענגיל זצ"ל (אוצרות יוסף, עניני שבת תשובה):

שיש ב' מיני שטן: **האחד** – **הנגלה**, שאינו מסתיר כוונתו, ואומר בפירוש שהוא בא להסית לעבירה, אלא שמגדיל את תאוות האדם עד שאין בכוחו לעמוד נגדו. **והשני** – **הנסתר** והוא יותר מסוכן, מפני שהוא מסווה את העבירה ואומר שהיא מותרת. ולא עוד, אלא היא מצוה גדולה!

והנה מה שאמרו שליצר הרע אין רשות להסטין ביוה"כ, זהו היצה"ר הגלוי וידוע לכל העולם, שמסית בפירוש לעבירה. לכן דורשים את הה"א של 'השטן', להורות שרק השטן עם ה"א הידיעה, אין לו כוח ורשות להסית ביום הקדוש יום הכיפורים. **אבל היצה"ר הנסתר, אפילו ביום הקדוש והנורא כוחו עמו להסית ולהדית.**

יוצא אפוא, שאפילו ביום המקודש ביותר שישראל דומים בו למלאכים, יש ליצר הרע אפשרות להסית ולהדיח את ישראל!

בכוח השטן להביא הוכחות, 'ניסים', 'מופתים', שדרכו היא אמיתית

במסכת עבודה זרה (נה, א) : אמר רבא בר רב יצחק לרב יהודה : במקומנו יש בית עבודה זרה, שכשיש בצורת ונחוץ גשם הוא נראה לאנשים בחלום, ואומר להם, שישחטו ויקריבו לו אדם והוא יתן להם גשם. ואכן, **שחטו לו אדם ויד גשם**. הרי לנו, שהקב"ה נתן כוחות עצומים לס"א בהם הוא משתמש כדי להטעות את הבריות מדרך הישר. באמצעים כאלה הצליח גם לבלבל את בני 'דור-דעה', שאך זה לפני ארבעים יום עמדו בהר-סיני ונפתחו לפניהם כל הרקיעים, ושמעו קול אלוקים מדבר מתוך האש. והנה, בא השטן והצליח לשבשם לחלוטין עד שעשו עגל זהב.

ברוב המחלוקות, היצר הרע עוטר אותן בלבוש של צדקות – 'לשם שמים'

מאחר וראינו שאחד מהכוחות הכבירים שניתנו ליצה"ר הוא להפוך עבירה למצוה, הרי שהוא משתמש בכוח זה כדי ללבות את המחלוקות ושנאת החינם שבכל הדורות. "כָּל מַחְלֻקַּת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם, סוּפָה לְהִתְקַיֵּם" (אבות ה, יז), היינו, על ידי **שהופך את השנאה האישית שהיא עבירה, למצוה!** על ידי כך סופה להתקיים. כיוון, שסכסוך בין שני אנשים או בין שתי קבוצות, על נושא שבענייני חולין, בין בנושאים כספיים ובין בנושאים של כבוד ומעמד, ניתן לסיימו על ידי פשרה כלשהי, שכל צד יוותר מעט 'ויפגשו בחצי הדרך'.

וכך אמר העמקן הגדול, המשגיח דישיבת מיר רבי ירוחם זצ"ל:

"רבינו ישראל מסלנט ז"ל היה מתבטא על זה בצחות לשונו: 'כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים'. כשאנשים פשוטים ניצים אפשר לפשר ביניהם בנקל, מתקוטטים קצת, ואחרי זמן מה הכל על מקומו יבוא בשלום; אבל מחלוקת 'לשם שמים' סופה להתקיים! **מחלוקת כזו, כבר לא במהרה תשקע, כיון שהיא 'לשם שמים'**, ובלשם שמים הדברים יגעים מאד, **'שהנגיעה' גדולה ועצומה מאד**. עד שכל התורה נעשית היתר במצב ההוא. יכולים אנו להעיד לדאבונו על הריסות וחרבנות שנעשו במחלוקת שהיא לשם שמים".

דברים אלה מתבססים על אחד מחידושי המקוריים והמפורסמים של רבינו הגרי"ס ז"ל: שישנה **'נגיעה'** של 'צדקות', ובאמת הרי **נגיעה זו היא הנגיעה הכי גדולה ומסוכנת**. חנוני פשוט וכדומה – הרי הוא פשוט ומעשיו הם פשוטים, כשנכנס

לחנותו יודע הוא שהנהו חוטא כל היום; בעסקו תמיד באונאה וכדומה, בחטאים גלויים ומפורסמים אינו יודע משום 'היתר', עדין אין הסכנה גדולה כ"כ, 'כי העבירות הניכרות וידועות קלות הן להשמר מהן', אבל כשאך ילבש האדם 'איצטלא דרבנן', כשיגש לעשות איזו מצוה, **אז כל העבירות נעשות מצוות בעיניו, ובקל יעבור על כל התורה כולה!**

הר"י מסלנט ז"ל היה אומר דכשאדם הולך לשמוע שיעור וכדומה, יוכל להחריב בדרכו כל העולם כולו, יזיק ויחבול הכל במרוצתו, כי הלוא רץ הוא לשמוע שיעור! ובשעה אחרת היה אותו אדם עצמו יודע היטב איך שאסור להזיק ולחבול בחבירו, אך 'הנגיעה הצדקתית' הלזו רק היא הגורמת ומתרת לו כל התורה כולה; דאין סכנה כסכנתו בדרכו לעשות מצוה.

וכל מה שהמצוה יותר גדולה ונשגבה הסכנה גדולה ביותר, וצריך לדקדוק יותר גדול ועצום, **יתכן שאדם מרביץ תורה ברבים ועוסק כל היום במצוות! – ולא תהיה כל עבודתו אלא עושים מעשה זמרי ומבקשים שכר כפנחס'** (סוכה כב, א), שכל עבירות התורה הותרו לו; עובר על לשון הרע, רכילות וכדומה, בדמותו שהנהו עוסק במצוות; **ואדם פשוט וחילוני הריהו קדוש, קדוש בתכלית הקדושה לעומת אדם זה...**

והמתבונן בעין פקוחה בדרכי החיים יראה שעיקר הזהירות שצריך האדם להזהר הוא מאותם העוסקים במצוות! אדם פשוט אינו מסוכן כל כך, כי אין היזק מצוי, עיקר ההיזק הוא דוקא באותם העוסקים במצוות ולשם שמים, ששם הסכנה גדולה מאד, שמתוך הוראת היתר של חסידותו יוכל לירד לחייו של אדם, לדרוס על גופו ונפשו בפסיעות גסות מבלי שירגיש בזה כלל, כי הלא עושה הוא הכל לישראל שמים! **ובמצב כזה הוא משוחד ועוור לגמרי!** (דעת חכמה ומוסר ח"א, עמ' שפ).
זה מה שמסופר בפרשתנו, שאותם אנשים גדולים עזרו עוז ואומץ, להילחם נגד משה ואהרן, לצאת במחלוקת קשה מפני שהיתה להם 'נגיעה של צדקות'.

רק התבטלות לגדולי הדור יכולה להבטיח לאדם שהולך בדרך הנכונה
נשאלת השאלה, אם כן, כיצד ידע האדם אם הוא הולך בדרך האמת, או שמא מוטעה הוא על ידי היצה"ר ללכת בדרך השקר?

והנראה שאמת זו יכול האדם להשיג רק על ידי שיתחבר ויתבטל באופן מוחלט לגדולי הדור. כמו שהוסיף שם רבינו הרמח"ל בביאור דברי חז"ל הידועים:

"והוא מה שאמרו זכרונם לברכה (ב"ב עח, ב): 'על כן לאמרו המושלים באו חשבון', (במדבר כא, כז), 'על כן לאמרו המושלים ביערם בואו ונחשב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכר עברה כנגד

הַפֶּסֶדָה' וכו'. וְזֶה כִּי הֶעֱצָה הָאֱמִתִּית הַזֹּאת **לֹא יוּכְלוּ לָתֵת אוֹתָהּ וְלֹא לְקַבֵּל אֶתָּהּ** אֶלָּא אוֹתָם שֶׁכָּבֶר יֵצְאוּ מִתַּחַת יָד יִצְרָם וּמִשְׁלֹ בּוֹ... וְהִנֵּה **מִי שֶׁיִּרְצֶה לְהֶאֱמִין לוֹ** - יִגִּיעַ לְמָקוֹם הַמֵּיָעֵד, וּמִי שֶׁלֹּא יִרְצֶה לְהֶאֱמִין וְיִרְצֶה לְלַכֵּת אַחֵר עֵינָיו - **וְדַאי** שֶׁיִּשְׁאַר אוֹבֵד וְלֹא יִגִּיעַ אֵלָיו".

אולם, שוב תצוץ השאלה הבאה, כיצד ידע האדם באם אותו רב שהוא דבק בו, לומד תורה מפיו ומציית להוראותיו, אכן תורת אמת בפיהו, או שמא הוא עצמו מכת הס"א? שהלוא, במשך כל הדורות היו אנשים גדולים בתורה ש'מכרו' נשמתם לשטן. והרי קורח, אדם גדול מאוד היה שרוח הקודש היתה לו, ומשך אחריו מאתיים וחמישים ראשי סנהדראות, שתמכו בו ולא במשה רבינו ו"מכור" לשטן היה!

ומבואר בספה"ק, שהכל תלוי ברצון הפנימי שיש באדם, שאם בעומק ליבו רוצה הוא לעבוד את השי"ת, ויהי מה, אזי, "בדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו" (מכות י, ב). יגיע אל גדולי הדור האמיתיים, שיורו לו את הדרך לעבודת ה' באמת. וכשאינן לאדם רצון אמיתי לקיים רצון השי"ת, אלא שיש בליבו 'דעות' קדומות, 'רצונות', 'אידיאולוגיות', 'אינטרסים' חומריים או רוחניים, הרי שמן הנמנע להינצל מאותו יצה"ר ההופך עבירה למצוה, **ולא ימלט שלא ילכד במצודתו, בדבר שיחשוב אותו למצוה רבה והוא למעשה עבירה גדולה!**

וכתב מרנא הגר"א ז"ל: "כָּל דֶּרֶכִּי אִישׁ זָךְ בְּעֵינָיו וְתֵכֶן רֻחוֹת ה' – "כל דרכי האדם נמשכים **אחר הרצון הראשון** וכמו שעולה על רוחו **ברצון הראשון**. והרצון **בא מן הרוח** כמו שפירשתי. וזהו 'כל דרכי איש' הם **זכים וישרים בעיניו** ואף שעושה עול הוא מראה פנים שהולך בדרך הישר, אך ותכן רוחות ה'. **הוא יודע אם לא היתה ברוחו רמיה**. כלומר, **אם לא היה ברצון הראשון שום פניה כלל**, ואם הוא זך וישר" (משלי טז, ב).

כלומר, שיש לאדם רצון ראשון – מה שמכונה בשפת הפסיכולוגיה המודרנית **תת-מודע** – שהוא מהווה תשתית לכל אורח מחשבתו של האדם. רצון זה בכוחו לעוות אצלו את כל החשיבה. הוא יכול לשנוא אנשים טובים, קדושים וטהורים, ולומר שהם רשעים וכופרים. ולהיפך, **לאהוב כופרים**, מסיתים ומדיחים, נואפים ומושחתים, ולומר, שהם אנשים טובים בעלי כוונות נעלות, חדורי 'אהבת ישראל'. אולי הם 'תינוקות שנשבו', אבל **ודאי שהם טובים יותר מאשר החרדיים!** וכל זה מחמת 'הרצון הראשון' שהאדם כלל לא מודע לו.

ומפורסם בשם אחד מראשוני החסידות, היהודי הקדוש מפשיסחא זצ"ל:

"כשיבוא המשיח ילכו כל צדיקי הדור לקראתו לקבל פניו, וכל צדיק וצדיק יבוא עם חסידיו, ומנהיגי ישראל עם אנשים חסידים אשר שאבו מימיהם. ויהיו ביניהם מנהיגים כאלה אשר משיח צדקינו יאמר להם: **'גש הלאה עם החסידים שלך!'** ואז יקרבו החסידים ויבכו מאד, ויאמרו: 'משיח צדקנו מה חטאנו ואשמנו, הלא היתה לנו אמונה כי הוא צדיק אמת, ומה תלונתך עלינו?!' **ומשיח צדקנו ישיב להם:** 'כל ימיו צריך האדם לבקש מהשם יתברך, כי יזכה להתקשר לצדיק אמת, והשם יתברך לא ימנע טוב מהולכים בתמים. ואילו היה רצונכם באמת להתקשר בצדיק אמת, היה מאיר לכם האמת, **ובוודאי לא היה רצונכם באמת להאמת**" (מבשר טוב בין אדם לחברו, עמ' ק).

הרי לנו בדברי "היהודי הקדוש" זצ"ל, אותו רעיון שראינו בדברי הגר"א ז"ל, שיש בלב האדם רעיונות מודחקים ומוצפנים, אשר 'ליבא לפומא לא גליא', שאינם חשופים לפני עולם 'המודע' של האדם. ברם, לפני בורא עולם גלויים וידועים, כש"כ: "עקב הלב מכל וְאֵנֶשׁ הוּא מִי יִדְעֵנוּ: **אֲנִי ה' חָקֹר לֵב בְּחֶן פְּלִיּוֹת וְלִתֵּת לְאִישׁ כְּדַרְכֵּיו כְּפָרִי מַעַלְלָיו**" (ירמיה יז, ט-י).

אנשי העולם חושבים, שתורת 'הפסיכולוגיה של המעמקים', תורת 'התת-מודע', חידשה הפסיכולוגיה המודרנית ובעיקר זיגמונד פרויד. אבל אינם יודעים, שהתורה שבכתב, שבעל פה וכל דברי חכמנו בנויים ומושתתים על הבנת "תת המודע" של האדם. יש לי הוכחות למכביר, **שפרויד 'גנב'** את עקרי תורתו מתוך דבריו של אבי תנועת המוסר, רבי ישראל מסלנט זצ"ל, שחי בזמנו ובסביבתו והוא הכיר את תורתו.

אגרת תוכחה של החפץ חיים על חומרת המחלוקת של 'לשם שמים'

רבן של ישראל, הסבא קדישא החפץ חיים זצ"ל פרסם ברבים אגרת בשנת תרפ"ד, אודות מחלוקת קשה שפרצה בירושלים בעניין הרבנות הראשית: "צר לי מאד ממה שנתרבה המחלוקת בישראל, והוא מה שנתחדש מדי יום ויום צדדים וצידי צדדים, והכל בפרהסיא ע"י שמדפיסים גליונות הרבה לכל צד ומשלחים לכל פינה ופינה, זה פונה ומרבה חתימות לצד שלו ומבזה לצד שכנגדו וזה להיפך (וראיתי לאחד שכותב כל המרבה בחתימות הרי זה משובת, ואני אומר, שכל המרבה, הוא מרבה מחלוקת בישראל). הכלל, נעשתה כל הגולה כמדורה של אש, שאין לך יום שאינו מגיע לידי, נגד רצוני, עתונים וגליונות מכל צד ששופך בוז על צד שכנגדו, ומאד מאד צר לי שגם על ארצנו הקדושה, הצליח מעשה שטן, וגם היא

נפלה ברשת המחלוקת, ולא אדע מי התיר להם עון לשון הרע ועון מחלוקת שהוא עון גדול ונורא:

ומה שכל אחד חושב שעם צדו היא האמת ורק הצד שכנגדו הוא הגורם למחלוקת ועל ראשו תלוי האשם, אבל לו, לא יגיע שום עונש, טעות גדולה היא, דאפילו אם תהיה האמת עם צדו, מכל מקום, בכל מחלוקת מצוי שמתגברת מדת הנצחון, ושם נעשים כל המעקשים למישור **דעל ידי הכעס** והנצחון לא יכול לצאת בוודאי דבר מתוקן כהוגן, ומה נעשה כי יפקדנו אלקים? ועוד עולה על כולנה מה **שנתרבה עון חילול השם עי"ז מאד**, ומי יודע מה יהיה ח"ו הסוף מזה. הלא ידוע משאחז"ל אחד שוגג ואחד מזיד בחילול ה', ואין מקיפין בחילול ה':

והנה ידוע לכל מה שאירע בימי התנא ר' עקיבא, שהיו לו כ"ד אלף תלמידים, והיה אז דבר ר"ל, ומתו כל הכ"ד אלף... ועל זה נוהגים אבילות כל ישראל בכל שנה מפסח עד עצרת כידוע. ואיתא בגמ' **שעונם היה על שלא נהגו כבוד זה לזה**... וכל שכן כאשר היצר הרע מתגבר להחטיא כמה אלפים מישראל בעון לשון הרע ומחלוקת וחילול ה', מי יודע מה יוכל להוליד מזה, ה' ירחם. **ובפרט על זמננו זה שנתרבו צרות על ישראל לאין שיעור**... ואיך יחרד לב כל איש ישראל לראות שדוקא בזמן כזה מצליח מעשה שטן להרבות קטטות ומריבות בכמה עיירות בישראל, ועי"ז נתחלל שם שמים מאד. ועד כמה החיוב גדול על מי שיש בידו **למחות שלא להניח על כל פנים להדפיס כתבי פלסתר אחד על חבירו שעון פלילי הוא למאד**:

ועל כן אחי ורעי, חוסו נא על עצמכם ועל כלל ישראל, וכל אחד במקומו יראה לכבות את אש המחלוקת כדי שלא יהא שמו הגדול מחולל עוד, ויתאמץ להרבות שלום במקומו, ובזכות זה נזכה לשמוע קול מבשר שלום בעולם:

הצעיר שבכהונה הכותב בלב נשבר: ישראל מאיר הכהן בעהמ"ח ספר חפץ חיים ומשנה ברורה: " (קובץ אגרות החפץ חיים, אגרת קמה).

באחת מדרשותיו אמר הגה"ק מצאנז, רבי יקותיאל יהודה הלברשטם זצ"ל, שאפילו בקדושי עליון יכולה לפגוע מידת הדין, אם מעוררים ביקורת חריפה וקשה על צדיקים אחרים.

"היו צדיקים קדושי עליון, שאינני ראוי להזכיר שמותיהם הקדושים, שהלכו לדרכם בקודש בחריפות וקפדנות, ובמשך ימיהם היו להם כמה מקרים ל"ע. לעומתם היו **צדיקים שנהגו בדוך של נח לבריות**, בוותרנות וסבלנות, לא הקפידו ולא הגיבו בחומרא, והם האריכו ימים עד זקנה ושיבה מתוך נחת והרחבת דעת, וזכו להשאיר אחריהם דורות ישרים ומבורכים עד היום הזה.

אני ירא להרחיב את הדיבור בפרטי פרטים, **שכן הדברים נוגעים בהרים גבוהים ביותר**, אבל זה אמת ונכון. עלי לחזור ולהדגיש שאינני מדבר מאנשים שבכוונה תחלה יצאו לריב לא לשם שמים, שעליהם אמרו גיהנם כלה והם אינם כלים (עי' ר"ה יז, א), אלא **על צדיקים וקדושים**, 'זֶה לְעֵמֶת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹהִים' (קהלת ז, יד), ואלו שנוהגים בקפדנות ותקיפות, **יש מקום למדת הדין לחול גם עליהם**. מאידך, כל זמן שאדם מקיים את הכתוב (מלכים ב ד, יג) 'בְּתוֹךְ עַמִּי אֶנְכִּי יֹשֵׁבֶת', ממעט לצעוק ולא כועס, **מבטל מעליו קטרוגים וזוכה לשבת בשלום והשקט ובטח, במנוחה שלימה** " (שפע חיים, דרשות חורש"י תשמ"ב, עמ' רח).

דעת הגה"ק מצאנו זצ"ל, למרות חילוקי דעות אסור לפסול אחרים:

"בכל מחלוקת צריכים לדעת שאלו ואלו דברי אלקים חיים (עירובין יג, ב), כי לכל יהודי יש דרך על פי שורש נשמתו. אפילו כשיש ביניהם מחלוקת, שזה אוסר וזה מתיר, **לא יאמר האוסר על המתיר שהוא מאכיל את ישראל טריפות**, והמתיר לא יאמר שהאוסר מאבד ממונם של ישראל ח"ו. למרות שצריכים ללכת בדרך האמת, לא להצדיק את הרשע ולא להכשיר את הטריפה, לא לאסור את המותר ולא להכשיר ממזרים, **עדיין אסור לפסול אחרים**, כי עמך כולם צדיקים, בין האוסרים ובין המתירים" (שפע חיים, דרשות חורש"י תשמ"ג, קרח, עמ' שצא).

"היום באים נערים המנוערים מכל תוכן ומרחיבים פיהם נגד קדושי עליון. הדבר ברור, שבזמנינו, מי שמוציא דברים מפיו נגד הבעש"ט הקדוש ותלמידיו הקדושים, או נגד הגר"א, הוא אפיקורס (ראה סנהדרין צט, ב), מין ולועג על דברי חכמים... זה יסוד גדול באמונת חכמים, וצריך לימוד גדול בדור הזה" (שפע חיים, דרשות חורש"י תשמ"ג, עמ' קכו).

יעקב אע"ה ציוה שכל שבט יכבד את שאר השבטים ויעריך את תרומתם

כך גם כתב הגאון הגדול רבי יעקב קמינצקי זצ"ל, ר"י תורה ודעת: "עיי' במדרש (בר"ר צח, ב) שכתב וז"ל: ורבנן אמרי **צוה אותן על המחלוקת** אמר להון תהיו כולכון אסיפה אחת... ביאור הדברים... לפני מותו קרא יעקב לבניו ואמר להם: 'הֶאֱסָפוּ וְאִגִּידָה לָכֶם וגו' הִקְבְּצוּ וְשָׁמְעוּ בְּנֵי יַעֲקֹב' (בראשית מט, א-ב), כלומר, כל אחד מהאחים היה נוכח בשעה שדיבר יעקב בפרטיות עם כל שבט, והיה זה כאילו שיעקב אומר לכל אחד: הקשב ושמע את מדותיו המיוחדות של אחיך ואת התפקיד

שנועד לו, כך שאף שאסור לך להתערב בתחומו מכל מקום **ידוע תדעו כי כולכם שייכים לציבור אחד.**

על הצדדים במחלוקת לדעת, כי לאו דוקא דרכם היא היחידה והנכונה, כי כל זמן שהם מסתמכים על סמכות הלכתית נעלה, הרי יש לנו את הכלל, של 'אלו ואלו דברי אלוקים חיים'. כי כל אחד ואחד יש לו דרך מיוחדת בעבודת ה' וכפי שביארנו, הבן זאת" (אמת ליעקב על התורה, ויחי מט, א).

מחלוקת באיזה נוסח להתפלל, כיצד פתר אותה בעל ה"שואל ומשיב"?

ודאי כל אחד מאיתנו פגש מחלוקות בבתי כנסיות בשעת התפילה, ובעיקר בשבתות ובימים טובים, שאז יצר הרע מרקד ביותר, ומרבה מחלוקת בישראל, כשחלק גדול מהם היא איך להתפלל, מה להתפלל ומי התפלל? ואז כמובן, כל המחלוקות הינן 'לשם שמים' בלבד, ולכן האש יכולה להגיע 'עד השמים'! להלן מעשה שהיה: סיפר הרב הלל פוסק זצ"ל, ששמע בשנת תרס"ג (1903) מפי מורו ורבו הגאון המפורסם הידוע בכינויו המהרש"ם מבערזאן זצ"ל (תקצה-תרע"א 1834-1911), שסיפר על רבה של לבוב, פוסק הדור הגאון רבי יוסף שאול נתנון זצ"ל (תקצה-תרע"א 1834-1911), בעל שו"ת "שואל ומשיב". שהיה בקיץ בעיר הנופש סקאלע הנמצאת בהרי הקרפטים. בעיר התגוררו היו כמה מאות משפחות. בבתי הכנסת נהגו להתפלל בנוסח ספרד, כמנהג החסידים.

לעיררה זו באו הרבה אנשים אמידים מלבוב לשם הבראה, ומשנה לשנה נתרבו. פעם אחת בליל שבת, בשעה שהחזן אמר בקדיש "ויצמח פורקניה", כמנהג החסידים, התחילו אנשי לבוב, שהיו רובם ככולם מתפללי נוסח אשכנז, למחות. הגאון מלבוב החזיר את פניו ובהרמת יד השתיקם. כאשר הגיע החזן ל"כגוונא", שגם זו תוספת בתפילה שהנהיגו החסידים, הרעישו אנשי לבוב, והתחילו לצעוק בקול רם לומר "במה מדליקין", כפי מנהג אשכנז. אנשי סקאלע צעקו: אנחנו הבעלי בתים כאן ואתם האורחים, ואנשי לבוב צעקו: משהייתנו כאן, אתם מוצאים את לחמכם לכל השנה; אנחנו מנדבים גם להחזקת בית הכנסת, לפיכך אנחנו העיקר! ובתקופת הנופש, יש להתפלל לפי הנוסח שלנו. שוב החזיר הגאון את פניו ואמר: תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם.

אחר התפילה הזמין את המתפללים לביתו, ופתח את פיו ואמר: דעו אחי היקרים, כי בשעה שאתם מתקבצים לתפילה ואתם שופכים את לבכם לאבינו שבשמים, **השטן לא יכול לשאת זאת ומבקש תחבולות להפר את התפילה.** והוא מייעץ לחלק מן האנשים לומר "במה מדליקין"? זאת אומרת, **איך מדליקין אש**

המחלוקת ביניכם! והוא מייעץ לאנשים אחרים לומר "כגוונא", פי' שישתתפו במחלוקת כמותם! לא לכך התכוונו מתקני תפילות אלה. אך מה נעשה אם אנחנו במאסר בגלות, חבושים בידי היצר הרע, והוא מעקש את ליבנו, לפיכך עלינו להתפלל: רבונו של עולם! רחם על ישראל עמך, שלח את גואל צדק, ובממילא לא נאמר יותר "ויצמח פורקניה", ואז אנו נעשה כמשיח צדקנו; אם הוא יאמר "כגוונא" – יאמר נא ישראל "כגוונא" – כגוונא דיליה למהויא אחד באחד **בהתאחדות גמורה**, ואם הוא יאמר "במה מדליקין" – יאמר נא ישראל בהתלהבות ובאש קדושה שלהבת י'ה במה מדליקין. ע"כ דברי חסידות. ולהלכה – הדין והמנהג פשוט: אנשי סקאלע הבאים ללבוב יוכלו לומר **בחשאי "כגוונא"**, אנשי לבוב הבאים לסקאלע יוכלו לומר **לעצמם "במה מדליקין"** ואם מי מאנשי סקאלע יאמר בלבוב "במה מדליקין", ומי מאנשי לבוב בסקאלע, יאמר כגוונא – **העונש בעד זה אני מקבל עלי** (שו"ת "הלל אומר", סי' לה).

סיכום: מחלוקת היא עוון חמור ביותר, שבעתיים כנגד תלמידי חכמים וגדולי הדור. הקשה שבמחלוקת היא זו שנושאה מתעטפים באדרת 'לשם שמים'. מפני שאז המטרה מסוגלת לקדש את כל האמצעים. על כל קבוצה להיזהר מלפסול קבוצות אחרות של עובדי ה' הנוהגות שלא על פי דרכה. שורש הנהגת האדם יונק 'מהרצון הראשון' – מ'התת-מודע' – ואותו יעמיד בורא עולם למשפט בבוא יום הדין!